

Rozdział 1. Społeczno-gospodarczy paradygmat rozwoju regionalnego

1. Społeczno-gospodarczy paradygmat rozwoju regionalnego

1.1. Uwarunkowania rozwoju

Pojęcie rozwoju, różnie definiowane w literaturze, odnosi się do wielu dyscyplin naukowych – zarówno tych dotyczących środowiska naturalnego, jak i społecznych. Problemem tym zajmują się zarówno socjologowie, ekolodzy, jak i przyrodnicy. Rozwój dotyczy różnych dziedzin w zmiennych konfiguracjach, co do przedmiotu, jak i podmiotu badań. Można spotkać szereg ujęć, odniesień i interpretacji, co powoduje, że można mówić o wieloaspektowości i braku jednej, powszechnie przyjętej definicji pojęcia rozwoju. Występuje zawsze w jakimś kontekście, jest ujmowany relatywnie i odnosi się do kwestii przemian, zmiany charakteru, kierunków, wariantów, faz, etapów, cykli. Prowadzi do postępu, wzrostu lub ulepszenia w różnych dziedzinach życia. Pojęcie to oznacza permanentny proces adaptacji, uczenia się i doskonalenia, dążący do osiągnięcia lub nie, określonych celów lub stanów. Wśród wielu tekstów naukowych, co do zakresu pojęciowego rozwoju dominują stwierdzenia, że jest to proces pozytywnych zmian, zarówno ilościowych, jak jakościowych, który ma charakter ewolucyjny, dotyczy stanu lub formy, które stają się bardziej złożone i często zróżnicowane...

Rozdział koncentruje się na teoretycznych podstawach rozwoju regionalnego i lokalnego, traktując rozwój jako wieloaspektowe, interdyscyplinarne pojęcie. Kluczowym naukowo elementem jest wielowymiarowość i ewolucyjny charakter rozwoju, definiowanego jako proces pozytywnych zmian ilościowych i jakościowych, prowadzący do wzrostu złożoności systemów społeczno-gospodarczych. Tekst podkreśla, że rozwój wykracza poza wzrost gospodarczy, obejmując aspekty społeczne (jak jakość życia, partycypacja) i środowiskowe, co znajduje wyraz w paradygmacie rozwoju zrównoważonego.

Centralną kategorię analizy stanowią czynniki rozwoju, klasyfikowane według licznych kryteriów, takich jak: rodzaj (np. naturalne, ekonomiczne, społeczne), przestrzenny zasięg (lokalne, regionalne, krajowe) oraz źródło pochodzenia. Szczególną rolę w rozwoju terytorialnym przypisuje się czynnikom endogenicznym (wewnętrznym), które podlegają oddziaływaniu lokalnych aktorów, oraz egzogenicznym (zewnątrznym), stanowiącym uwarunkowania makroskali. Ich synergiczne współdziałanie jest uznawane za kluczowe dla skutecznego kształtowania polityki rozwoju.

W kontekście rozwoju lokalnego, identyfikowanego jako podstawowy poziom zaspokajania potrzeb, tekst akcentuje jego procesowy, terytorialny i partycypacyjny charakter. Podkreśla się, że celem nadrzędnym jest poprawa jakości życia mieszkańców poprzez aktywizację lokalnych zasobów i społeczności. Oddolne (bottom-up) modele rozwoju, w tym partycypacyjne, są prezentowane jako bardziej efektywne od podejść odgórnych (top-down), ze względu na lepsze rozpoznanie potrzeb i możliwości wykorzystania specyficznych zasobów endogenicznych.

Istotnym wątkiem metodologicznym jest problem pomiaru rozwoju. Autor wskazuje na niewystarczalność syntetycznych wskaźników ekonomicznych (jak PKB) i postuluje wykorzystanie szerszego spektrum mierników – ilościowych i jakościowych – odzwierciedlających zmiany społeczne, środowiskowe oraz poziom życia.